

Miért a mezőváros? Miért most? Miért itt?

Célunk a vidéki térségek életminőségének emelése. Mind az emberek, mind a természeti környezet életminőségének emelése. Közép-Kelet-Európában és így Magyarországon is politikai és gazdasági rendszerváltás megy végbe. Átszerveződik a munka világa, a tulajdonviszonyok. Betagozódunk a termelési és kulturális világpiacba. A városokba, mindenekelőtt a nagyvárosokba a nemzetközi tőke teremtő módon áramlik. Ott találja az állam által kiépített infrastruktúrát, magas szintű képzési intézményeket, a világpiacra is versenyképesnek bizonyuló munkaerőt. Európai tanulság: a vidéki térségek – a vidéki lakosság, a vidéken aktív kis- és középvállalkozások – versenyhátrányba kerülnek az új globális piacon. Ugyanakkor a vidéki térségek belakottságának biztosítása közhaszon: a vidéken lakók biztosíthatják nemcsak a helyi egészséges élelmiszert, hanem a természeti környezet – a szántó mellett a vizes, erdei élőhelyeink, tájaink – karbantartását is.

A vidék közhaszna

A vidék közhaszna megnőtt korunkban, de a köznek – vagyis az államnak – kötelessége, hogy e közhaszonért tudatos vidékfejlesztő politikát folytasson. A területfejlesztésen belül – legalábbis átmenetileg, ezen évtizedekben – kapjon elsőbbséget a vidéki térségek infrastruktúrájának fejlesztése, a vidéki munkahelyteremtés segítése jogszabályokkal, adópolitikával, vagy éppen hitelpoliti-

kával. Az EU ezt a korparancsot értette meg, és a 2007–2013. évi európai gazdasági tervezési időszakra kötelezővé tette, hogy a tagállamok a nemzeti fejlesztési tervek mellett külön nemzeti vidékfejlesztési programokat készítsenek. Ahogy az EU szintjén is külön vidékfejlesztési európai tervet és azt segítő Európai Vidéki Hálózatot hoztak létre. 2009. január 1-jéig kellett a tagállamoknak létrehozniuk – mintegy az európai hálózat részeként – a maguk nemzeti vidéki hálózatát. E hálózatok feladata, hogy a vidéki lakosság és a vidéki közélet szereplőit szervezetbe foglalja: helyi értelmiségieket, tanárokat, orvosokat, tisztviselőket, helyi vállalkozókat, mező-, erdő- és vízgazdálkodással foglalkozókat, iparosokat, vidékfejlesztőket és – nem utolsósorban – a helyi és országos

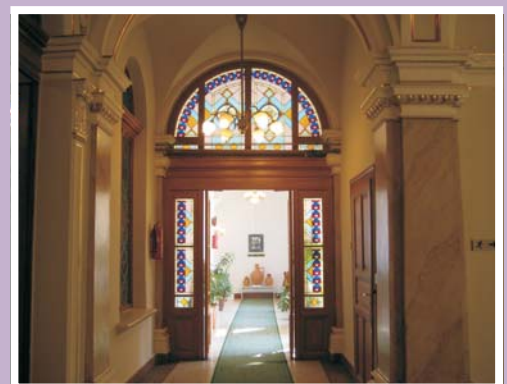
politikai élet szereplőit. Mert tudomásul kell venni: a politikusok nélkül – legyen szó polgármesterekről, választott önkormányzati vagy parlamenti képviselőkről – nem lehet sikeres az új vidékpolitika. És mi Magyarországon még valamire rájöttünk: a tudomány nélkül – az országos és helyi tudományos műhelyek, egyetemek, az Akadémia első számú segítőnk lehet az új vidékpolitika tervezésében éppúgy, mint a helyi vidékfejlesztési tervek kimunkálásában.

A magyar Hálózat működése

Minden reményem megalapozottnak látszik: az MNVH a következő parlamenti évkörben is a klasszikus polgári

A fórum helyszíne a hódmezővásárhelyi városháza épülete – belül színes üvegablakok – díszes ajtó

közélet, nem pedig a pártpolitika színtere lesz. Mert hogy az MNVH Elnökség immáron közhelyszerű motóját idézzem: „Mi tudomásul vettük, hogy a Tiszának partjai és nem pártjai vannak.” Amihez gyakran hozzátettem: ne feledjük, hogy okos vidékpolitika, vagy éppen vízgazdálkodási politika nélkül a Tisza partjain élő természeti és emberi világnak a boldogulását sem segíthetjük hatékonyan. Mert mi nem dolgozatokat gyártottunk, hanem konkrét előterjesztéseket. És azokat valakiknek, a döntéshozónak, helyi és országos szinten mérlegelni és esetleg megvalósítani kell. Csak emlékeztetek: beszéltünk – a maihoz hasonló Országos Vidéki Fórumon – a *vidéki térségek sikereinek titkáról* (Győrben). Merthogy nem igaz, hogy nincsenek vidéken jó kezdeményezések és valós sikerek, vitattuk együtt – kutatók, helyi üzemvezetők, polgármesterek, mezőgazdasági vállalkozók. Azután beszéltünk Lajosmizsén a *tanács települések jövőjéről*. Ismét nem panasznapot tartottunk, hanem az eredményes gazdálkodók, a kitörési titkait figyeltük: egyetemi tanárok előadásai és termelők előadásai, üzemlátogatások követték egymást. Azután mondtuk: a vidékfejlesztési programok a *Kárpát-medencei magyarságpolitika* első számú eszközei lehetnek. Hiszen a határokon túli tömbmagyarság – a Székelyföld kivételével – a határok másik oldalán helyezkedik el, legyen szó Csallóközről, Ipolyságról, Partiumról, Vajdaságról. És Országos Vidéki Fórumot rendeztünk Szabadkán, határokon átnyúló vidékfejlesztést megvalósító önkormányzati tisztviselőket, vidékfejlesztőket vittünk – Mórahalomról, Szarvasról, a fiatal gazdák egyesületéből –, és hallgattuk a vajdasági magyar vidékfejlesztők úttörő szellemű előadásait, látogattuk a vidékfejlesztésbe kapcsolódó ipari, állattenyésztő, szolgáltatóüzemeket. Azután nagy hírt keltett Fórumot tartottunk Domonyvölgyben, az *európai közös agrárpolitika* kínálta lehetőségekről, a több mint 300 résztvevő estig nyúló vitájával, akadémikusok, az egész agrárlobbi, ahogy mondják, a kormány és ellenzék vezető agrárpolitikusaik részvételével. No és természetesen folyóiratot adtunk ki *Párbeszéd a Vidékért* címmel, négy száma jelent meg több mint 40 ezer példányban, könysorozatot indítottunk a vidék gondjairól, a kitörési pontokat keresve. És beszéltünk a *szélessávú internetről* mint a vidék infrastruktúrájának legfontosabb lehetőségéről, beszéltünk és állást foglaltunk a *költségvetés vidékre irányuló beruházásairól* – ugyancsak kritikusan –, állást foglaltunk a *leghátrányosabb helyzetű kistérségekről*, a vidéki vízgazdálkodás lehetőségeiről és így tovább. És beszéltünk – ezt a falugondnokok konferenciáján kérték, emeljem ki – a *vidéki emberek esélyegyenlőségéről*. Arról, hogy szó esik sajtóban, politikai pártok programjaiban a szociális és kulturális esély-

⇒ *folytatás a 3. oldalról*

biztosítani a népesség helyben maradását. Szomorú, hogy az egész ország, helytől függetlenül, folyamatosan elveszíti a számára legértékesebbet, a húsz-harminc éves generációt. Amely azt az üzenetet kapta és kapja ettől a közösségtől, hogy „nem tudunk nektek mit ajánlani ahhoz, hogy élni tudjatok, el kell innen menni, nem vonzó ez az ország, nem megtartó ez a hely, amelyben élnetek kell”. Én egy olyan közösséget vezetek, ahonnan a fiataloknak megélhetési kényszerek miatt el kell költözniük, először Szegedre mennek, aztán elkerülnek Budapestre, végül pedig elhagyják az országot. Mert rájönnek arra, hogy az ország sem képes megtartani őket, nem csak a város. Ennél nagyobb veszteség és ennél nagyobb kihívás egy polgármester számára nem létezik.

Történelmi tanulság, hogy Magyarország fejlődésében a mezővárosok, környezetük, a mezővárosi szövetségek a modernizáció és az urbanizáció zászlóvivői voltak. Én nem látok ellentétet vidék és modernitás között, és nem gondolom, hogy a vidék provincializmust jelentene. Polgárosodás nem képzelhető el mezővárosok nélkül, ha a polgárosodó mezőváros rendelkezik népességmegtartó képességgel. A mai vidékpolitikának tehát valami egészen újat kell feltalálni, olyat, ami 21. századi, és ami nem mond ellent a modernitásnak.

Az elmúlt húsz év Magyarországa, a rendszerváltás Magyarországa nem tudott mit kezdeni a vidékkel, a vidéki mezőváros fogalmával. Az egyik megközelítés romantikus giccs volt. Ettől szeretném városom polgárait megóvni. Nem múltba hajló historizmus kell ma Magyarországon, és a jövő sem szólhat erről. A történelmi tanulságok levonására szükség van, de arra, hogy ez legyen a szervezőerő, a kötőszövet, attól óvni mindenkit. Miként attól is, hogy a vidékre – „üzemhatékonyági megközelí-

Az Elnökség az V. Országos Vidéki Fórum megkezdése előtt

egyenlőségről, a nemek közötti, az etnikai megkülönböztetés felszámolásáról. Mi ezzel egyetértve mondtuk: beszéljünk az *esélyegyenlőség lakhely szerinti biztosításáról* is. Az utóbbi 20 évben a leromlott külvárosi negyedek és mindenekelőtt egyes vidéki térségek lakóinak hátrányairól. Ezek kiegyenlítése az állam kiemelt feladata.

700 fő feletti azoknak a száma, akik több mint egy, és 400 azoknak a száma, akik rendszeresen vetnek részt az országos rendezvényeinken. Alakul az a csapat, amely majd – legalábbis az elnök elképzelése szerint – a 2014–2020 közötti időszakra így most már valóban alulról felfelé építkező új vidékfejlesztési nemzeti programot tud összehozni. Akiknek a segítségével elkészülnek a helyi – községi-kistérségi – vidékfejlesztési tervek, amelyekre szervesen ráépülhet az országos, sőt a határokon átnyúló Kárpát-medencei vidékfejlesztési program. És akikkel előkészíthetjük az új parlament számára a kezdettől szándékozott „vidéktörvényt”, és ennek részeként a Nemzeti Vidéki Hálózatot köztestületté alakíthatjuk. Mint a modern, újjáépítendő hazai polgári közélet aktív intézményét. Nem politikai, hanem közéleti intézményét.

Város és vidéke

Röviden – minden Fórumon – szólok arról, hogy miért a jelen tematikát emeltük vitára, és miért a jelenlegi helyet választottuk a Fórum színhelyéül. Miért a mezőváros és vidéke témát javasoltuk.

Mint történésznek és városi embernek meggyőződésem volt és maradt: a városok és a vidéki térségek egymásra utalt lakhelyek és intézmények. Az ország jó teljesítőképessége – akár a 14–15. században, vagy az 1867–1918, vagy az 1970–1980-as években – mindig együtt jelentkezik a vidéki és városi térségek kölcsönös fejlődésével. Ha ez megsérült – például a 16–17. században, vagy a 18. században, vagy a két háború között, vagy az 1949–1970 közötti időszakokban, romlott az ország teljesítőképessége. Amúgy is a magyar állam területén Trianon, a szélső területek elcsatolásával egy ismert *település-szerkezeti deformitást* hozott létre, egyközpontú, Budapest központú településfejlődést. Amelyet az állam 1970–1980-ban igyekezett ellensúlyozni, de amely *egyközpontúság* az 1990 utáni két évtizedben sajátos módon – nyilván a nemzetközi piac erőinek köszönhetően és az állam kiegyensúlyozó politikájának elmaradása miatt – tovább nőtt. Most már túl vagyunk a rendszerváltás első, politikai szakaszán. Itt az idő, hogy az ország település-szerkezetét is vizsgálat alá vegyük.

tésből” – úgy tekintünk, mint ami felszámolandó, megszüntetendő. Az elmúlt húsz évben ez a csata zajlott. Üzemhatékonysági megközelítés az állam aktuális vezetői részéről, vagy pedig paraszttromantika más állami megközelítésből. Mind a két út járhatatlan. Történelmi léptékű a felelőssége a következő kormánynak, hogy képes lesz-e modernné és versenyképesé tenni akár csak közép-európai összehasonlításban is azt a vidékpolitikát, amit 2010–2014 és 2013–2018 között kell majd folytatnia Magyarországnak. A jövő városait kell felépítenünk. Az a politikai, társadalompolitikai és szociális helyzet, amiben ma az ország van, részben lépéskényszer, részben pedig egy olyan lehetőség, amiből új városokat lehet felépíteni.

A kormánypolitika szerepe

A mezővárosok sikere mindig összefüggött azzal, hogy a kormány mit gondolt a vidékről és a mezővárosról. Trianon jó hivatkozási pont e témakörben is, mert a Trianont követő első néhány kormánynak tudatos vidékpolitikája volt: pontosan felmérte politikai, társadalompolitikai és gazdasági okoknál fogva, hogy az elveszített regionális vagy vidéki centrumok helyett új centrumokat kell felépíteni, és ezért a kormányzati erőforrásokat, természetesen politikai szövetségest is keresve, számos alföldi város újjáépítésére, feltámasztására, konszolidációjára fordította. (Kecskemét, Debrecen, Szeged, Hódmezővásárhely: a felsőoktatás újjászervezése, az intézmények elhelyezése.) Ezek nem rögtönzött politikai, hanem tudatos társadalompolitikai döntések gyümölcsei voltak. Az Alföldet – egy nagy társadalmi és gazdasági csőd után – a Bethlen-kormány lehetőségnek tekintette, és a rendelkezésre álló forrásokat ezeknek a közösségeknek az újjászervezésére használta fel. (Ne felejtjük el, hogy 1914 előtt az

Munkában a fórum Elnöksége

Az európai településszerkezet jövője

A vidéki és városi térségek egymásra utaltságára nem figyeltünk. Tegyük hozzá: Európában ugyanilyen folyamatok zajlanak le. Az EU például 2005-ig, a tervszerű vidékfejlesztési politika meghirdetéséig, a városokról hozott állásfoglalásaiban beszélt városi zajsztintcsökkentésről, hulladékfeldolgozásról, ivóvízről, közlekedésről, a gyaloglás és kerékpározás fontosságáról, de nem beszéltek a városok és vidékének egymásra épüléséről. Ugyanez történt a korai vidékfejlesztési programokkal (1996–2003), abból rendre kimaradtak a városok, azok jobbára az élelemtermelést és a környezetvédelmet taglalták. 2006-ban jelenik meg az EU-dokumentumokban a korábban jól ismert európai elv: a vidéki térségek nemcsak a városok munkakerő-utánpótlását biztosíthatják, hanem a vidéki élet minőségének biztosításában, a modern ellátórendszerek működtetésében is fontos szerepet játszanak. Tudatos térség szemléletre van szükség, a városfejlesztésekben fokozottan figyelni kell, milyen rádiuszban tölthetnek be egészségügyi-oktatási-munkahely-teremtési funkciókat. 2007-ben azután megszületett az úgynevezett lipcsei charta, amely célul tűzi ki az EU tagállamai elé: fejlesztési politikájukban biztosítsanak előnyt a városi és vidéki térségek közötti szerves kapcsolati háló kiépítésének.)

Melyik az a településforma a magyar történelemben, amelyikben a városi és vidéki életfunkció szorosan és szervesen immáron 500 éve összefonódott? A mezőváros. A mezővárosok, amelynek parasztpolgársága és városvezetése tudatosan törődött a járásnyira megközelíthető vidéki környezettel. A mezőváros Magyarországon – hagyományosan – olyan sajátos településfejlődési egység, olyan tömeges lakhely, amely szerves kapcsolatban állott környékével. A mezőgazdálkodás, az ellátórendszerek, kis- és középipari vállalkozások és a városi-piaci életforma sajátos együttese ez.

Ezt tartjuk az európai településszerkezet jövőjének: a polgár, bárhol lakik, legyen tisztában, hol milyen szolgáltatásokat érhet el. Ezért szükségesek a kis- és középvárosok, amelyek a régi magyar mezőváros nyitottságával fordulnak a vidék felé. Bejárás a városba, kijárás a faluba, a kölcsönös nyitottság – ez a vidék belakottságát biztosító egyik legfontosabb követelmény. Olyan két várost kerestünk fel, ahol a városvezetésben ez a gondolkodás tetten érhető. Ez lesz a 21. század vidékének modellje. Ezért került ide, Hódmezővásárhelyre, Szarvasra az Országos Vidéki Fórum. A magyar mezővárostól függhet az új vidékpolitika sikere Magyarországon.

állami-kormányzati fejlesztéspolitikában azok a települések, amelyek közé Hódmezővásárhely is tartozott, döntően pártpolitikai okok miatt, nem tartoztak a kormányzat kedvencei közé, hiszen ellenzéki politikai beállítottságú városok voltak.) A központi kormánynak tehát döntő szerepe van – mentális és kulturális kérdésekben is. Vajon például két, egymás melletti megyei jogú város – az egyik 150 ezres nem nagy város [Kecskemét], a másik 50 ezres kisváros [Hódmezővásárhely] – lehet-e egyszerre nyertes? Én azt várom a következő négy esztendőtlől, hogy olyan településpolitikát valósít meg, ahol nem ahhoz igazítják például az oktatás normatíváját és finanszírozását, a kórházi ágyak elosztását, hogy melyik polgármesternek milyen a politikai beágyazottsága és a lobbierő, hanem tudatosan arra kényszerítik a két, egymáshoz közeli jelentős mezővárost, hogy az európai uniós források felhasználásánál közösen találják meg a hasznukat. Nem egymás rovására, nem egymás kiszorításával. A vidékpolitika és a vidékfejlesztés terén a következő kormánynak mindenki kormányának kell lennie. Megvan az együttműködési kényszer, ennek a kultúráját, mintáját ki kell tudni alakítani Magyarországon. A politikai képlet, a politikai felhatalmazás, a nem vitatható legitimitáció erre nagyon is alkalmas lehet a következő években és a következő hónapokban.

A vidéki városok szerepe

Értelmezni kell a vidéki városoknak a szerepét saját személyes környezetükben. Hódmezővásárhely azért sajátos város, mert más, például nyugat-dunántúli településekhez vagy településszerkezetekhez képest itt egy város meghatároz és karizmatikusan ural egy térséget. Ezt sokkal inkább lehetőségként kell felfogni. Magyarországon nem olyan településpolitikára van szükség, amely a vi-

A közönség a városháza dísztermében

A Dél-Alföld sikere

Miért e helyszínen? Miért ide kéredzkedtünk az új lehetséges modell tanulmányozására? Rövid a válaszom, de kutatásokon alapszik. A Dél-Alföld térségében az elmúlt 30 esztendőben új életre kelt a térség mezővárosaira jellemző helyi polgári kezdeményező-készség, a kis- és középvárosok kommunális és infrastruktúrafejlesztő politikája nemcsak a turistákat, hanem a vidéket kutató történészeket, szociológusokat, regionális kutatókat is elismerésre készítetik. Ezek közül választottuk a Körösök vidékét – részben, mert itt a több ezer éves vízkultúra amúgy is külön figyelmet érdemel, no meg itt van az ország élelemtermelésének, a haltenyésztésnek és a vízgazdálkodásnak erős vára, a szarvasi vizesek – és a tucatnyi helyi kis- és középváros. (Szarvas és Hódmezővásárhely mellett sorolhatják a kutatók: Karcag, Békéscsaba, Gyula, Szentest és így tovább.)

Politikai konszenzus reményében

Megkérdezték azt is tőlem: miért most? A politikai választások idején? A válaszom egyszerű volt, lehet, hogy nem helyes. Mert már tavaly e téma, e térség mellett döntöttünk és a tavaszi időpont mellett. Miért zavarnának a politikai választások? Ha nem tudjuk a vidékpolitikában a pártok együttműködését biztosítani, akkor adjuk vissza a jogosítványainkat. Ha nem tudnak a politikai pártok tárgyszerű pártálláspontokat kialakítani a vidéki társadalom és természeti tartalékaink ügyében, akkor adják vissza ők a jogosítványainkat. Eddig nekem a legjobb véleményem alakult ki a vidékpolitikában jelen volt pártpolitikai erőkről. Csak nem megosztó, hanem *konszenzusos egyéniségekre van szükségünk*. Nekünk és az országnak is. Megtanulni méltányolni a másik eredményeit, megtanulni önkritikával vizsgálni a magunk eddigi tevékenységét. Akkor leszünk csak korrekcióra képesek. Nekem az elmúlt évek vidékpolitikai tapasztalatai megalapozottnak mutatják reményemet: még az elmúlt „polgárháborús évek” közepette is sikerült egy nemzeti ügy – a vidéki fejlesztések érdekében – konszenzust teremteni a politikai elit különböző szárnyai között. Több az építkezésre, mint a rombolásra hajló, több a konszenzusképes, mint a megosztó szereplő a politikában, mint gondolnánk. Segítenünk kell, nekünk, civileknek, hogy ők jussanak alkotási lehetőséghez.

GLATZ FERENC
akadémikus, az MNVH elnöke

A helyiek mindig kiváló vendéglátása a Fekete Sasban

déki kistelepüléseket megfosztja lehetőségeiktől. Nagyon fontos lesz majd például az oktatáspolitikai ebből a szempontból. Szakmunkásokat akarunk képezni, akik 14 éves koruktól folyamatosan dolgoznak, és a munka világában kiszolgálják az egyébként a magyar GDP 60%-át adó nagy gazdasági hálózatokat, vagy pedig azt mondjuk, hogy a mi eszményünk 100 év óta nem változott, a kiművelt emberfő minősége a legfontosabb, a minél több kiművelt emberfő Magyarországon? Ez a döntés ugyanis meg fogja határozni, hogy milyen iskola lesz egy 1000, 10 ezer vagy 20 ezer fős településen. Nem véletlen, hogy Hódmezővásárhely az elmúlt 30 esztendőben a saját erőforrásait feltáró, azokra építő, a modernitást, a fejlesztéspolitikát a tevékenységének a középpontjába helyező, nyitott, integráló, nem provinciális, a minőségre, a tehetségre, a sikerre törekvő várospolitikát folytatott. A városi sikerek mindig azokban az időszakokban születtek, amikor ezek az értékek voltak a legfontosabbak. És egy szociális értelemben az országnak a keleti szegletéhez tartozó, nagyon nehéz helyzetben lévő városban megoldásokat kell letenni az asztalra.

A történelmi szempontok előtti főhajtásként végül hadd idézzem Erdei Ferencet. Aki azt mondta Hódmezővásárhelyre és a nagyalföldi mezővárosokra kivétel nélkül, hogy ezek a települések tulajdonképpen kistelepülésekből jöttek létre a 15. században, szoros összefüggésben Magyarország 15. századi nemzetközi és belső politikai helyzetével. Azt gondolom, ez nem véletlen. Rudolf Steiner szerint a szervezet, az organizmus több, mint részeinek összege. Magyarországon olyan vidékfejlesztést és olyan fejlesztéspolitikát kell folytatni, ami a részeket úgy összegzi, hogy azok abból többek lesznek, és nagyon sok jó helyi szövetségből és egyfajta nyitott, integráló politikából egy új Magyarország születhet.

LÁZÁR JÁNOS
parlamenti képviselő,
Hódmezővásárhely polgármestere